

O KERIPEN LE MUZEOSKO

ERAC
EUROPEAN ROMA
INSTITUTE FOR ARTS
AND CULTURE

O KERIPEN LE MUZEOSKO

KURATORIALO TEKSTO PAL I DENISA TOMKOVA

'I doš na-i ande amare cexxaina... ama si ande amare institucije thaj ande amari edukacija', phendjas i Linda Nochlin ando berš 1970, kana marelas pes pal o prinžaripen thaj i inkluzija ande artake institucije e žuvljengi kaj si artiste. (1) I arta kerdi katar e artisturja kaj si len romani origina sikavel sar jekh "koro punkto" amare institucijengo. Kadaja ekshibicija anavjardi "O Keripe le Muzeosko" thaj prezentisardi katar o Evropako Romano Instituto pal Arte thaj Kultura (ERAC) anel jekhethaneste duj projekturja kaj vazden o puchipe pal i absenca e romane reprezentacijaki ande thana artake thaj kulturake. Maj anglal, o projekto "Bidikhlo Muzeo" astardo katar o artisto Oto Hudec andar i Slovakia, ando berš 2017 k-o tranzit.sk, paruvet i idea pal o tradicionalo etnografikano rolo le muzejengo, kaj "o aver" vaš o dikhipe, i dokumentacija thaj o mapingo pal o maj vašno subijekto si zorales thodo andre. O projekto kerdo katar o Hudec propozisarel jekh nevo modo institucijako savi si lan jekh funkcija vakjarimaski, kolaborativno thaj nevimaski. Ande dujto rig, pašal i ideja katar o Hudec si i propozicija kerdi katar o ERAC thaj OFF – Biennale ande Budapesta, savi dikhel jekh transnacionalo Muzeo pal i Akanutni Arta le Romengi. (2) RomaMoMA si jekh projekto pal kolaborativno arta, sar jekh proceso, kaj nakhel opral verver discipline, opral verver thema thaj opral verver ideje. RomaMoMA si jekh platforma kaj šaj des tut godi thaj des duma pal šajutne rolurja thaj forme kasave institucijake kaj si te buxljarel pes ando vaxt thaj than, pal jekh serija ekspozicijengi, diskusijengi thaj artake projekturja. I RomaMoMA sikavel verver funkcije jekhe godisarde institucijake, kerindos peski aktiviteta le skoposa te promovisarel thaj te preparisarel o keripe jekhe čače institucijako.

Ande ekspozicija 'O Keripe le Muzeosko' kadala duj projekturja si ande jekhethaneste te šaj te phandel pes i anglutni provokacija thaj o godisardo avutnipe. Kadaja ekshibicija kerel o godisardo muzeo vaš dialogo thaj xamisaripe e sikavde artasa.

Šaj dikhas i video performanca katar e Emília Rigová *Na-i Slobodipe bi Viktoriako* (2019) savi dikhel i problematika pal o identiteto thaj i istoria

le romengi. I artista kerdas kadaja artakibuki vaš i komemoracija e Romane Internacionalo Diveseski (Aprilo 8). I Rigová inkerel jekh lolo dikhlo godisardo pal e romane shereske dikhle thaj bešel kontra jekh zorali balval pašal o More. O anav kadale bukjako si 'Isthar', i Devlikani žuvli e marimaski thaj kamimaski andar i Mesopotamia.

I video performanca katar i Selma Selman *Tut na-i tut Ideja* (2016) del muj sigate te lel pes samate e interseksionalo marimata e romane dzuvljane artistenge. Laki arta, pašal o fakto ke si bazisardi pe laki eksperienca, prezentisarel jekh universalo mesažo thaj thol telal o pučipe o bišajpe le komunikacijako. Pal sar sikavel i artista: 'Na-i amen ni jekh ideja pal e marimata kaj gelen len e avera'. Sol duj i Rigová thaj i Selman, ande lenge performace, sikaven peske korposke limite te den maj dur i emergenca pal lengo maripe.

I *Seria Sinjo Ilo* (2014) katar o Robert Gabris phenel but garavde bukja pal e roma andar jekh gav andar i Slovakiya. O artisto kidinjas paramisja katar e manuča save thode jekhethaneste peske memorije sar tatuazja. Kadala makhimata ando sinjo kolori avile leske ande godi katar lesko dad savo bešlo berša ando phandipe thaj kothe vov sas tatuazengo artisto. O keripe le tatuazengo šaj te ovel dikhlo ande jekh modo sar kana keres muzeo. E tatuazja den tut šansa te registrisares, te thos jekhethaneste thaj te garaves personalo memorie. Pal sar phenel o dad le artistosko: 'Miro korpo si o than mire živimasko. Savore dukha thaj e makhimata mire palutnimasko si kothe'.

I Marcela Hadová ando Romane žuvljengo klubo *Marka romňakero gendalos*, kerel muralo makhimata ando gav Rankovce, savo si ando esto le Slovakiako. Kerindos piktura khetanes ande publikane thana, kado klubo magel te kerel jekh komuniteta thaj te barjarel relacije maškar e žuvlja andar o gav. I ekshibicija sikavel jekh foto/snimka printo pal i piktura kerdi katar i Hadová thaj o klubo le romane žuvljengo andar o Rankovce. Laki artakibuki sikavel kaj i kultura na kerel pes samo ando institucije thaj šaj te ovel lan verver forme thaj thana.

Sa kadja, o projekto *Karavan* kerdo katar i Daniela Krajčová thaj Oto Hudec (2013 maj dur) mekel o than le galerijako thaj kerel jekh artako projekto ande komuniteta. E artisturja phirde ande jekh karavana thaj beše varesave divesa ande saki romani komuniteta. Kadi ekspozicija sikavel i video dokumentacija pal kado projekto. E videoklipurja sikaven e čhaven kaj khelen, giljaben, khelen fotbalo vaj phenen peske paramisja thaj ande kadaja vrjama lenge makhimata, živdjarde p-o komputero si prezentisarde ande lenge zenja. O skopo kadale projektosko si te xasaren pes e prežudekate karing i romani komuniteta thaj te kerel pes jekh publikano diskurso. K-o agor e bukjako ande sako than e artisturja organizisarde jekh projekcia pal o videoklipo thaj akharde le daden thaj le dajen, e pašutnen thaj le bukjarnen andar i komuniteta.

E sikavde artake bukja pal savende vakjardjam kathe prezentisaren e but pharimata andar savende nakhen e roma, katar o interseksionalo korkoro maripe e romane dzuvljengo kaj si artiste, karing o generalo pharipe te šaj garavel pes i romani memorija thaj historija, barjarindos relacije maškar e artake projekturja andar i komuniteta. Vaš artake bukja sikavde katar e romane thaj gžikane artisturja thaj e pašutne inventurja, *O Keripe le Muze-osko* sikavel i historija pal i dekolonizacija e praktikengi andar e muzeumurja ande artaki historija thaj anel i atencija karing i bireprezentacija e romane artaki ande artake institucije.

References

⁽¹⁾ Linda Nochlin. 1971. Soske Na Sas Kothe Bare Artiste Dzvulja? In Nochlin's 1988 lil *Women, Art, and Power*. (Harper and Row/New York), p.150

⁽²⁾ RomaMoMA si astardo katar OFF-Biennale Budapest pal i Timea Junghaus's anglutni ideja. Si jekh projekto kaj žal angle katar OFF-Biennale Budapest thaj ERIAC Berlin

ARTAKEBUKJA

Oto Hudec, *Bidikhlo Museumo*, modelo museumosko thaj obijekturja (2017)

Emília Rigová, *Na-i Slobodipe bi Viktoriako*, performanca video (2019)

Selma Selman, *Tut Na-i Tut Ideja*, performanca video (2016)

Robert Gabris, *Sinjo Ilo serie*, gravure (2014)

Marcela Hadová thaj Marka romňakero gendalos, *Lulugja*, fotografijako printo (2015–2018)

Daniela Krajčová thaj Oto Hudec, *Karavanako projekto*, video (2013 maj dur)

ARTISTURJEGI BIOGRAFIA

O Robert Gabris (* 1986) si jekh vizualo Romano artisto andar i Slovakiya. O Gabris, ande peski artistikani buki, dikhel specialno e makhimasko mediumo thaj e eksperimentalno forme le printoske, maj but skitze thaj gravure. Leski buki si kritično, politikani thaj si jekh čačo aktivisto kaj marel pes pal identitete bukja thaj neve perspektive katar verver minoriteturja ande Evropako konteksto. Leski buki astardjas katar o makhipe, kerindos eksperimentalno forme sar rezistenca kontra i ekskluzija thaj o rasismo. O Gabris kerdja ekshibicija ando New Yorko, Berlino, Vienna, Pariso, Shangaio, Strasbourgo, Bukaresto, Krakowo maškar aver.

I Marcela Hadová (*1995) si jekh Romani piktorica andar i Slovakiya. Kerdjas buki andar e Komunitetako Centro Združenie pre lepši život (Asociacija vaš maj lacho dzivipe) karing 9 berša. Kothe voj si šerutni katar o Klubo le Romane Žuvljengo – Marka romňakero gendalos savo mangel te anel jekhe thaneste žuvlja andar i romani komuniteta thaj del len vaš te ovel len pakiv ande lende. Sar eksemplo, o grupo kerel piktore thaj muralurja save bikiñen len. I Hadová si vi ando timo katar o Projekto Romani Suv. Voj kerel modelurja broderijake kaj si maj palal sivde k-o vast pal jekh tehniko kaj si tipično e gaveski Rankovce.

O Oto Hudec (*1981) si jekh vizualo artisto multimedia andar i Slovakia savo lel samate i ekologija, i imigracija thaj o impakto le globalizacijako p-i phuv. O Hudec agorisardjas i Akademija pal Arte thaj Designo andar i Bratislava. Ando berš 2012 ljas o prizo Oskar Čepan, o maj prinžardo prizo pal i Akanutni Slovakiaki Arta. Vov kerdjas ekshibicije ke Nacionalo Galerija le Slovakiaki, Kunsthalle Bratislava, MAP Triennial ando Dallas, ke Threewalls Gallery, ando Chicago thaj k-o Georges-Pompidou Centro ando Pariso, savo si les jekh artakibuki katar o Hudec ande kolekcija.

I Daniela Krajčová (*1983) si jekh artista andar i Slovakia phangli ke socialo buki. Voj lel samate i aktivno participacija, i investigacija thaj i oralo historija te sikavel i societeta pal jekh maj kritichno dikhipe andar o pharo palutnipe thaj akanutnipe e Slovakiako. Ando berš 2016 liljas o Prizo Oscar Čepan. Lake artake bukja sas sikavde k-o internacionalo nivelo ande Pragake Biennale, Venecijake Biennale pal i Arhitektura thaj ande Ungaria, Franca, Slovenia, Estonia thaj aver.

I Emília Rigová (*1980) si jekh Romani vizualo artista andar i Slovakia. Ando berš 2018 liljas o Prizo Oscar Čepan. I Rigová si vi lektoro ke Matej Bel Universiteta andar i Banská Bystrica othe voj kerel kursurja pal i arta (objekto, multimedia, intermedija, media). Ande palutne berša laki buki sas koncentrisardi pal i andrutni thaj avrutni konstrukcija e romane identitetaki thaj te astarel o romano korpo ande lungo historia e Evropake kulturaki. I Rigová kerdjas ekshibicije k-o internacionalo nivelo ande Germania, Austria, Ungaria, Polska thaj Kroacija. Ando 2019, laki arta sas ando Pavilono FUTUROMA ke Venecijake Biennale.

I Selma Selman (*1991) si jekh Romani vizualo artista andar i Bosnija thaj Herzegovina. Laki arta sikavel e marimata andar lako živipe thaj laki komuniteta, thovindos but media sar si i performanca, i piktura, i snimka thaj video instalacije. Akana kerel MFA k-o Syracuse Universiteto ando New York, kothe vi sikavel arta. I Selma kerdjas i organizacija "Mars To School" / "Go The Heck To School" lako skopo si te zorjarel e čhajen opral sasti phuv save si dine rigate andar i societeta thaj živen ando čoripe. Voj si vi ko-fondatoro katar jekh projekto pal i popularizacija e akanutne artaki ande Bosnia thaj Herzegovina anavjardi 'APARTMAN'.

Kredito

Kuratorisardo katar i Denisa Tomkova.
Žutisardi bukjaso katar o ERIAC: i Timea Junghaus (Ezekutivo direktorka) thaj i Zsofia Bihari (Projektoski Koordinatorka)

Dino vast katar

Germanikano Federalo Avrutno Ofiso
Tranzit.sk (Judit Angel)
OFF-Biennale (Hajnalka Somogyi)

Originalo projekto "Bidikhlo Museumo" dino vast katar Tranzit.sk, ERSTE Foundacia thaj Goethe Instituto Bratislava.

ERIAN
EUROPEAN ROMA
INSTITUTE FOR ARTS
AND CULTURE

Alliance for European
Roma Institute

**OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS**

Federal Foreign Office

Nadsca ERSTE je
hlavnim partnerom iniciativy
tranzit / ERSTE Foundation is
main partner of tranzit

ERSTE
Stiftung

tranzit.sk